

SZOVJET BALETMŰVÉSEK

az Erkel Színházban és az Operaházban

A SZOVJET KULTÚRA NAPJAI a november 4-i díszelőadással kezdődtek az Erkel Színházban. Az első rész értékes zenei programja után a szovjet balettművészet csillagának koncertműsorában gyönyörködhettünk.

A leningrádi Kirov Színház szolista-csoportja több koreográfus generáció alkotásait és bozzavetűleg három korosztályba sorolható táncművészgárdá színskáláját foglalta magába. A stílusok egymás mellett élésének gazdag panorámája együttallást bepillantást engedett a szovjet táncművészet új, valószínűleg legújabb koreográfiai törekvéseinek helytőltekbe is. A táncosok minden irányzatot, stílust tökéletesen átszellemelték technikával oldottak meg. A híres leningrádi kristálytisza táncolási mód, a test vonalainak állandó harmóniája olyan kímélt virtuozitással jelentkezik, ami csakis egy nagy tradícióval rendelkező, folyamatosan újló-gazdagodó iskolában fejlődő *táncművészet* összefonódásának gyümölcse lehet.

A műsorösszeállítás Vlajimir Ivanov meglepően „fent” kezdett a *Gajane* kiróbban erejű Kurd táncával, — s ennek ellenére képes volt a feszültséget különböző árnyalatokkal színezi, végül pedig a moszkvai sztárok bravúr-ketésével fokozni.

A klasszikus részletek közül tetszett az átét, pontos *Hattyúk tava* pas de deux Galina Mezenceva és Vitalij Afanaszov előadásában, és töretlen kondíciójával lepott meg a *Csiperózsika* kettős ragyogó előadójárja: Irina Kólpakova és Jurij Szolovjov, akiket már 17 évvel ezelőtt is vendégül láthattunk.

A MODERN SZEMLELET és formális mód elsősorban a *Scedrin*-zenére készült *Kontrasztko*-ra jellemző. Jakobson bensőséges irányvonala k továbbfejlesztése, örökségének egyik lehetséges variációja ez a koreográfia, melyet a remek, máris nemzetközileg hírnevű fiatal pár: Natalia Bólsakova és Vagyim Guljazev táncoltak. A többi koncertszám előadóján sorából a *Grand pas-t* táncoló Gabriella Komleva és Vagyim Budarin, valamint Nyinel Kurgapkina, Alexander Csisztyakov, Tatjana Kólcsova, Vagyim Giesztyyickij, Nyina Szoldun, Alissza Rogaja, Konsztantyin Rasszagyin és Nikolaj Koomir arattak méltó sikert.

Az est zárószáma, a *Don Quijote* kettős Vlajimir Vasziljev és Ljudmila Szemenyaka előadásában túlnőtt minden eddigi látott *Don Quijote* előadással és bravúr-teljesítményen. A prózái szöveg superlatívusai sem fejezhetik ki Vasziljevnek, a jelenkor egyik legnagyobb férfitáncosának frenetikus hatású virtuozitását. Összegezve annyit lehet megállapítani, hogy sohasem csak forma, amit csinál, minden rezdülése elragadó művészet: a pszicho-fizikai koordináció csodája. Szemenyaka érzékv. tökéletes alkatú, virtuóz, ideális táncosnő.

AZ OPERAHÁZ GISELLE-ELŐADÁSÁBAN láthattuk ismeret mindkettőjüket. A színeszi képességet és felsőfokú táncudást kívánó mű, minden jelentős új beállítással találjon képpen egyszerű, önálló értékű formát nyer. Aki a két főszerepet táncolja, mintegy újraalkotja a fiatal parasztlány és a herceg szerelemének drámáját saját karaktere és felkészültsége szerint. Mindkét értelembe tágulékony a balett.

A budapesti bemutató óta Szemenyaka Giselle-jé talán a legfiatalabb, legártatlanabb valamennyi közül. Természetesen számára a szerelem csodája, és felfoghatatlan az elvesztése. Halálát a meglepetésszerű, kibírhatatlan csalódás okozza. Játéka tartózkodó, a legbravúrosabb pillanataiban is légiésen halk.

Vasziljev hercege megejtően emberi. Kalandot keresett, de könnyelműségéért olthatatlan szenvedéllyel fizet. Alakítása akkor is magával ragad, ha egy kézműdulattal jelez valamit, és ha a legbonyolultabb technikai követelményeket teljesíti. Szerepfelfogása annyira harmonikus, hogy a tökélyre vitt, önállósodásra hajló formai elemeket is sikerül az érzelmi egységbe illesztenie.

A hazai együttes nemcsak jó keretűt szolgált, hanem biztosította a töretlen összhangot. Kiemelkedtek a paraszti pas de deux-ben Menyhart Jacqueline, aki semmit sem veszített ereyéből a tavalyi bemutató óta, és Kevézhi Gábor, aki még kiforrottabb és virtuózabb lett. Érettebb és megyőzőbb Szőnyi Nóra Mirta-alakítása is.

VASZILJEV HARMADIK FELLÉPÉSERÉ a *Csiperózsika*ban került sor. Képességeinek kibontakoztatására ez a balett nem ad nagy lehetőséget. A férfi főszereplő csak a második felvonásban jelenik meg, két táncost és egy nagyobb variáció jut számára. Ezen belül is főképp a női főszereplő partnere: ugrásainak, forogásainak és légiességének régi értelembe vett „támasza”. Variációja nem azonos az itteni betanítással, más elemeket hangsúlyoz. Erejét és ügyelmét pedig éreztetően magyar partnerejével való együttműködésére összpontosította. Örömmel láthattuk viszont ugyanis Kun Zsuzsát korábbi nagy szerepében, aki az első beállítás értelemtelibb szerepfelfogásában idézte fel Auróra alakját. Az első felvonásban még kissé elfogdottan táncolt, a másodikban játéka mindinkább feloldódott, atmoszférát teremtett és produkciója a zárórész nagy ketősében dominált.

Az előadás többi nagy szerepe közül kiválóan sikerült Metzger Márta és Kevézhi Gábor Kék madár kettősé, a nehéz feladatot hibátlanul és nagyon szépen oldották meg. Ugyanez érvényes Szőnyi Nóra mindvégig magas színvonalú koncentrált Orgona tündér alakítására is. Mesél varázsereje áthatotta és egységesebbé tette az előadást.

Gelencsér Agnes

Ma kezdődik Budapesten

a Szovremennyik Színház vendégjátéka

A szovjet kultúra napjai egyik nagy eseményének tekinthető a moszkvai Szovremennyik Színház budapesti vendégjátéka. A Pészek klubban vasárnap a Kulturális Minisztérium és a Színház- és Operabizottság sajtótájékoztatót tartott a szovjet együttes művészeinek részvételével. Dr. Malonyay Dezső, a Kulturális Minisztérium színházi főtisztályának vezetője üdvözölte a szovjet vendégeket.

A társulat vezetője, a filmjeiből nálunk is jól ismert O. P. Tabakov, az OSZSZK érdemes művésze, a Szovjetunió állami díjasa elmondotta, hogy majdnem 20 éve alapították Moszkva legkisebb létszámú társulatát, az 50 színház foglalkoztató Szovremennyik Színházat. Életröhívója Oleg Jefremov volt, aki közben a Moszkvai Művész Színház ve-

zetője lett. Annak idején a Nyemirovics Dancsenko színház szintén egész évfolyama szerződést kapott az együtteshez, amely azután a további években újabb és újabb tehetségekkel bővült.

Szolnokai nagy sikerű előadásai után Budapesten a Vig-színház vendégeként, a Nemzeti Színházban lépnek színre a Szovremennyik tagjai. Először hétfőn este M. Roscsin *Szerelvény a hátsózágra* című drámáját játsszák. Keddén és szerdán Gorkij: *Ejjeli menedékhely* című drámája kerül színre Galina Volcsak, az OSZSZK érdemes művésze, a Szovjetunió állami díjásának rendezésében. Csütörtökön V. Rozov: *Örökké élnek* című drámájának előadásával búcsúzik a magyar közönségtől a társulat.

Meghalt Bárcki Géza

Bárcki Géza Kossuth-díjas akadémikus, nyugalmazott egyetemi tanár november 7-én, életének 82. évében váratlanul elhunyt. A nemzetközileg elismert nyelvudást a Magyar Tudományos Akadémia sajtóhallójának tekintik. Temetéséről később intézkednek.

*

Pais Dezső után elment Bárcki Géza is. Ezek az évek megfosztottak legnagyobb nyelvészeinktől. Sajátos módon szegényedtünk el. Úgy, hogy távozásukkal reánk szakadt szegénységünkben is valamennyien gazdagabbakká váltunk. Mert mindannyian, akik ezen az anyanyelven írunk, beszélünk, tanulunk és álmodunk, tanultunk, néha akarattal is, fölünk. Az egész nemzetre testült, az egész magyar nyelvterületre átláthat magyarság örökség az övék.

Bárcki Géza szinte észrevétel nélkül távozott körünkől. Azzal a halk finomsággal, azzal a szerény észrevételsséggel, amely egész életvitelét jellemző sajátossága volt. Már az Anyanyelvi Konferencia védnökségének kibővített ülésén is olyan bocsánatkérően szólalt föl, mintha szavai — ezek az ékesek! — megzavarták volna a tárgyalás menetét. Már a nemzetközi finnugor kongresszus megnyitó ülésén, másoktól karon fogva, kissé nehézkes lépteivel úgy sietett a helye felé, mintha röstellné, hogy késve, s fáradtan érkezett. Akik tudták, hogy nyári svájci rokoni útját is elhaszajtni kényyszerült, akik olykor körülvtették betegyát, akik látták a mindig friss szemmel porhüvelyének lassú roskadását — fájdalommal sejtették, hogy a legnagyobb élő magyar nyelvudós napjai igen véges napok.

Ilyes Gyula egyszer azt mondta, hogy a párizsi évek után hazatérve döbönt rá a magyar nép sorskérdéseire. Hamarabb ismert meg Párizst, mint tulajdon népe sorsát. Az ilyései rádöbbenéshöz tartozott Bárcki Géza is. Soruk abban is rokon, hogy Bárcki a románisztika felől közelített szépséges anyanyelvéhez, amelyre a zombori gyógyszerészhez nőül ment palóc édesanyja tanította meg.

A magyar nyelv, mert bele született, természetes, már-már észrevétlen közege volt, mint madárnak a levegő tisztasága. Nem tulajdon környezeté, saját közege, nem a családi kör, az otthoni levegő, az egyszerű, s a természetes vonzotta, hanem az idegen, a különböző, a más, az ismeretlen, a megfajított, a különös. A huszadik század kimagasló nyelvészévé vált Bárcki Gézá a vallón vonzotta, mégpedig a középkori vallón. A korai francia, a magyar nyelv francia jövevényzevai jobban érdekelték, mint maga a magyar nyelv, hiszen az első világháború előtt is azért járt és azért élt kedvelt franciá közt, hogy Voltaire tündökletes és csupa ráció nyelvet tökéletesen, már-már anyanyelvként sajátítsa el.

S a kedvelt francia földről hazatérve kezdte el azokat a magyar nyelvtanulmányait, amelyek végül is nem az idegen, hanem a hazai nyelv legnagyobb tudósává avatták és emelték. Az ilyései sors szálai beleszővődtek Bárcki Géza sorsába is: mikor Lőrinczi László erdélyi magyar író néhány éve Kuncz Aladár *Fekete kolostor*-ának irodalmi útját járta végig Noirmoutier-ban és Ile d'Yeu-n, s az első világháború franciaországai magyar polgári internáltjainak sorsát kutatta, a kevés túlélő közül Bárcki Géza szolgáltatta neki a leggazdagabb anyagot. Mert Bárcki — bár már 1917-ben, még Kuncz előtt átjutott Svájcba — a fekete kolostorokból érkezett szülőföldjére haza, hogy sorsát most már véglegesen az anyai földhöz, az anyanyelv világához láncolja. S bár a románisztika kései szerelemként is föl-föltámadt benne, s noha a vallón és a francia nyelv, meg az eszperantó halála napjág is kedvelt témája és kutatói területe maradt, életművét a magyar nyelv nagy életörténetének megírásával alkotta meg.

Ebben a szerkesztőségben, de említhetnék bármely más budapesti vagy megyei lapot, nyelvudományi műhelyt, vagy folyóiratot, tudományos intézetet, vagy középiskolát és egyetemet — se szeri, se száma azoknak a bölcsészeknek, magyartanároknak, íróknak, újságíróknak, akiknek Bárcki Géza a professzora volt. A szerkesztőségekhez, s a tudományos műhelyekhez hasonlóan az országban se szeri, se száma azoknak az olvasóknak, értelmiségieknek, akik a *magyar nyelv életrajza* című Bárcki-műből tanulták meg anyanyelvünk fölemelő, sugárzó, egyes életszakaszait megdöbbentő életörténetét. Bátran írhatjuk le azt is, hogy a magyar nyelv szépsége és különös, szármvaló és néha néha kétségbeesítő regényét.

Ez az elbeszélő és elemző tudományos és szépprózai összegezés, a magyar nyelv életörténetének ez a sajtós szerkesztése és elmondása páratlan irodalmunkban, nyelvudományunkban. A nagy műnek, amely az ősidőktől napjainkig beszélt el a magyar nyelv századait, néhány hittel ezelőtt jelent meg a harmadik kiadás. Ez a munka tette be, wonta be teljes fényvel és sugárkóroszörvél a Kossuth-díjas és állami díjas akadémikus és nyelvudósó egyetemi tanár munkásságát pályáját és életművét. Aki ezt a nyelvet mélyebben ismeri és érteni kívánja, aki nem „középszerű fokon” akar tanulni és tudni magyarul, aki meg akarja ismerni a magyar nyelv életveszedelmének hiteles tudományos és mégis oly közérthető elbeszélését, minden nap frásztatlan kell őrizze ezt a művet.

Nem kevesebbet mond el benne Bárcki Géza, mint azt, hogy a homályból előszökkent és más számára már-már megtanulhatatlan, valahonnan a Volga-könyvből származó nyelv, ez a latin-, ez a német-verte és szorította magyar anyanyelv, hogyan vált és miként válhatott olyan fénylő nyelvvé, amely minden értelem, minden sejtélem, minden költői álm kifejezésére olyan alkalmas és gazdag, hogy egyenesen kincsnek mondható.

Én mint felnőtt honpolgár, mint gyakorló újságíró, mint anyanyelvét mindig palérozni kívánó betűvető jártam Bárcki Gézához iskolába, bár ez nem schola volt a szó szerinti értelemben, hanem műhely, amelybe belépni öröm és gyönyörűség volt.

Igy jártam mindig Ráby Mátyás utcai, csillaghegyi otthonába, ahol a kedvelt pulik társaságában, özevgyen élt, sok ezer könyv halmai mellett, úgy, hogy a könyvek tornyal mar elfoglalták konyháját is.

Igy jártam el az akadémiai anyanyelvi bizottság ülésaire, látni, hallgatni őt: így kísérttem el a Jugoszláviai Adára. A Szarvas Gábor nyelvudós napokra, hogy éjszakai sétánkon hallgassam különös-szón elbeszéléseit arról, hogyan akarta megmenteni és megszeretni Magyarországot számára az *Omagyar Mária-síralmat*, az első ismert versünket őrző Leuven-Louvain-l kódexet, mikor nvomozott a kódex második világháborús sorsa után; így kopogattam be hozzá, hogy lektorálja, szíves tanácsaival lássa el a nemzeti becsű magyar kéziratok és nyelvemlékek történetéről írott munkámat; így zaklattam telefonon, mikor biztosan akartam tudni valamit, igazat, az anyanyelv törvényei közül valót.

A nyolcvanegy éves öregem nem volt magas. Arcán sajátos mosoly ült. Az észrevétlenségét kedvelte. Esténként francia vicclopoktat olvasott. A legszebben író magyar elbeszélőnek Móra Ferencet tartotta. Legnagyobb nyelvészi munkáját Pais Dezső. Utolsó munkájában a mai magyar éjságy nyelvet is emlegette. Szinte mámorral olvastam, hogy ez a réginek mennyire fölötté áll.

Ruffy Péter

Kulesot adni a jelen filmjeihez

A Népművelési Intézet vitája az esztétikai nevelésről

— Filmet forgatni mindaddig kérdéses tevékenység, amíg eljuttatás a nézőkhoz nem biztosítható. Rendezői munkámat segíti annak kutatása, hogy a filmművészeti értékek milyen módon továbbíthatók. A közönséggel való kapcsolat-teremtés nemcsak a forgalmazás feladata, hanem a filmművészeti nevelésé is. A pedagógiában megfogalmazódnak a mércék, amelyek szerint a jelen s a jövő alkotásait megítélik — a *Jutalomutazás* rendezője mondta el ezt. Dárday István és munkatársa, Szalay Gyöngyi nemcsak nevelésügyi dokumentumfilm-sorozattal, hanem személyesen is részt vettek a filmművészeti nevelési konferencián Balatonalmádban. A Népművelési Intézet tanácskozása alkalom volt a filmnevelés helyzetének és útjainak felmérésére — de az alkalommal a meghívott érdekelteknek csak a *szűk harmada* élt.

A filmművészeti nevelés jószírelvel lehetetlen, amíg nincsenek hozzáértő pedagógusok, de a pedagógusképzés eredménytelen, amíg erejét a filmesztikai alapismeretek átadására kell fordítania. Mint minden ördögi kört, ezt is, csak radikálisan, egyszerre minden ponton tágtíva-fesztíve lehet szétpatintani.

A megvölő lehetőségek is kihasználatlanok. Az általános iskola padjait úgy hagyják el a gyermekek, hogy akár egyetlen hirt, egyetlen gondolatot is hallottak volna a filmművészetről. Minden kisdíák részt vesz iskolai mozilátogatáson, évente nem is egyszer. A vetítések azonban nem előzi meg és nem követi beszélgetés. Tanár és tanuló között az iskolai kirándulásokon vagy osztályfőnöki órán véletlenül kialakuló dialógusok is inkább a filmre alkalmazott regényről, az ábrázolt történelmi eseményről szólnak. A film értéke szempontjából ezek rendszerint másodrendű kérdések.

A középiskolák egy részében, a magyar órákon szó esik filmről is, évente nyolc alkalommal. Bölcs István kitűnő tankönyvet változtatlanul újraj nyomják, bár benne példaként említett filmek egy része már nem is látható. A komplex esztétikai nevelésnek a szá-

zad végére tervezett bevezetésig szükség lenne átmeneti tanterrre s a már gyakorló pedagógusok filmesztikai továbbképzésére. A felsőfokú intézményekben főként népművelés szakon oktatnak filmesztikát. A tanárképző főiskolák hallgatói a számtalan közművelődési terület egyikéket ismerik meg, az ágazati esztétikák közül fakultatíve tanulják a jórészt ez idén bevezetett tárgyat. A tudományegyetemen hosszabb múltra tekinthet vissza a filmesztika oktatása, amivel ott nemcsak a közművelődési, hanem az esztétika szakok is foglalkoznak. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen magyar szakos hallgatóinak kötelező, két féléves programja például számos mű meatekintéséhez fűződik. Az egyetemi filmtárlaton évente hatvanhat filmet vetítenek.

A filmesztika-oktatás bevezetését az általános iskolába megnehezíti a tanítóképzőkönbel teljesen hiányzó, a tanárképzőkben csak a majdani népművelőknek szervezett képzés. A bölcsészkarok idegen nyelv szakjai változatlanul „nyelv és irodalom” és nem „nyelv és kultúra” szakok. Hogyan magyarázzák el tanítványaiknak a jövőző nyelvtanárokat, mit jelent a „nouvelle vague” vagy a „free cinema”? A felsőoktatási intézmények munkáját nehezíti a törzsanyag, a követelményrendszer meghatározatlansága. Kimunkálatlanok az oktatási módszerek.

A filmművészeti nevelés fő feladata kulcsot adni a jelenkori művekhez, megtanítani a nézőt, hogy felismerje a kiváló filmeket, de a gyenge, a hazug filmeket is — akár a szakmai tájékozatlanság vagy az üres rutin elrettentő példának bemutatásával.

A filmművészet ma már az egyetemes kultúra része, fontossága a humanista gondolatok közlése, a látáskultúra pallérozása tekintetében egyaránt igen nagy. S a televízió terjedésével csak gvarapodhat. Ezért jó, ha a filmművészeti nevelésről szó esik, vita folyik javaslatokat fogalmaznak meg. Még akkor is, ha a meghívottak kétharmada ma még távol marad.

—gácsi

NAPLÓ November 10

Az Erkel Színház november 11-1, kecdi Bahcsiszteráji szököl előadásában Waclaw szerepében Jurij Szolovjov, a Szovjetunió népművésze, a leningrádi Kirov Opera és Balettszínház vezető táncosa lép fel.

Ma vidékre indul legújjabb produkciójával az Allami Bábszínház. Móra Ferenc Csabavári Csálavér című regényéből Bánd Anna és Pápa Relli réi bábjátékok, amelyet András Béla zenéjének felhasználásával és Bródy Vera bábjaival a következő hónapokban szinte az egész ország gyermekközönsége megismerhet.

Az Irodalmi Színpad ma délután 4 órakor és holnap, 11-én délután 4 órakor ifjúsgái előadásban mutatja be az „Ok-tóber — teli torokból” című Móra Ferenc művét. A szovjet kultúra napjai alkalmából bemutatót produkciót Bencze Zsuzsa rendezte.

Fennállásának 450. évfordulóját ünnepli az idén a magdebúrgi városi könyvtár. A könyvtárat 1525-ben alapították az egykori ágostonrendi kolostorban. Jelenleg a könyvtárban 365 ezer könyv található és olvasóinak száma 45 ezer.

A Pedagógus Képzőművészek VII. országos kiállítását ma délután nyitják meg a Fáklya Klubban.

A New York-i filharmonikus zenekar az Egyesült Államok alapításának kétszázadi évfordulója alkalmából 1976 tavaszán európai hangversenykörútra indul Leonard Bernstein vezetésével.

A moszkvai Irodalmi Múzeum és a budapesti Petőfi Irodalmi Múzeum rendezésében Csehov-kiállítás nyílik meg november 12-én délután 3 órakor a Petőfi Múzeumban. A kiállítást Várkonyi Zoltán nyitja meg. Közreműködik Ruttkai Éva.

Szabadkai művészek kiállítása nyílt meg vasárnap a szegedi múzeum Horváth Mihály utcai képtárában. A két testvéáros kulturális együttműködésének soron következő eseményeként decemberben Szegeden élő képzőművészek műveiből rendeznek kiállítást Szabadkán.

A Budapesti Zenei Heteken a Postás Szimfonikus Zenekar a Zeneakadémián Brahms I. (d-moll) zongoraversenyt és hazánkban még nem játszott két Mahler-művet: a Dal a földről-t és a Szimfóniát adta elő. A zenekar Gustav Fülleborn holland karmester, a holland Opera Intendánsa, rendkívül átéléssel vezényelte. Gabriel Amiras zongoraművész, a bukaresti Zeneakadémia Főiskola professzora tiszta technikával és meggyőző felkesedéssel interpretálta Brahms I. zongoraversenyt. Gabriel Amiras, aki gyakran ad koncertet Párizsban, Rómában és Bécsben, nálunk most lépett fel először, osztatlan sikert aratva. A Mahler-szimfóniában, az alt szólamot Eszenyi Irma nagy átéléssel adta elő, a tenorszólamot pedig Simányi József megbetegedése miatt Tarnai Gyula, az Operaház magánénekesé szolgáltatta meg. Kétüve előadása annál is nagyobb elismerést váltott ki, mert a művészt szinte utolsó pillanatban váltálta a beugrást. — A szovjet kultúra napjai keretében a Postás Zenekar dr. Vasadi Balogh Lajos vezényletével — november 12-én a Zeneakadémián a: Ruszlan és Ludmilla nyitányát, Csajkovszkij: B-moll zongoraversenyt és az Uj Világ szimfóniát adja elő. A szolista a szovjet Eliso Virsaladze előszőr járt hazánkban. (szamek)

Olaszországi vendégszereplésre utazott a lipcsei Schauspiel Ensemble társulata. Bolnóban és Pármában mutatják be Antonio Buero Vallejo *Az értelemszerűtől* című darabját, Karl Kayser rendezésében.